

Politidirektoratet

Postboks 2090 Vika
0125 Oslo

Deres referanse:

Vår referanse:

Sted, dato:

23/10444 - 27

Ski, 13.03.2023

Høring - NOU 2022: 21 - Strafferettslig vern av den seksuelle selvbestemmelsesretten

Det vises til Justis- og beredskapsdepartementets høringsbrev av 13. januar 2023. Øst politidistrikt har begrenset seg til å komme med bemerkninger til følgende punkter:

1. Lovutkastets § 293 bokstav c om seksuell utnyttelse av noens ruspåvirkning

Distriktet savner en nærmere drøftelse av forholdet mellom det foreslåtte straffealternativet og regelen i straffeloven § 25 tredje ledd om at domstolen ved vurderingen av tiltaltes forsett skal se bort fra faktisk villfarelse som er forårsaket av selvforskyldt rus.

Rådet har om utnyttelsesvilkåret blant annet uttalt på side 172 i NOU 2022:21 (heretter "NOUen"):

"(...) Dette innebærer at utnyttelsesvilkåret normalt ikke vil være oppfylt i tilfeller av seksuell omgang mellom personer hvor alle involverte er vesentlig svekket på grunn av ruspåvirkning, og det ikke er noen andre omstendigheter i saken som tilsier at det er en skjevhet i maktforholdet mellom dem. Et typetilfelle kan være når unge personer ruser seg og fester sammen og har seksuell omgang når de er de er omtrent like ruset. (...)"

Distriktet opplever rådets antakelse om at jevnbyrdighet i beruselse regelmessig vil lede til at utnyttelsesvilkåret ikke er oppfylt som vanskelig å forene med regelen om at domstolen skal se bort fra faktisk uvitenhet hos tiltalte som skyldes selvforskyldt rus. Distriktet antar at et straffebud som foreslått i utkastets § 293 bokstav c vil kunne gi urimelige utslag i enkelttilfeller hvor både fornærmede og gjerningspersonen var ruspåvirket. En eventuell utvidelse av straffeansvar i saker hvor fornærmede var vesentlig svekket på grunn av ruspåvirkning, men ikke "ute av stand" til å motsette seg handlingen, bør etter distriktets syn ikke vedtas uten en nærmere vurdering av regelverket opp mot fingeringsregelen ved selvforskyldt rus.

Det vises også til rådets redegjørelse og konklusjon i NOUens punkt 27.7.3.

2. Lovutkastets § 294 om seksuell omgang uten samtykke

Distriktet er enig med rådet i at et eget straffealternativ som rammer seksuell omgang med noen som ikke har deltatt frivillig, bør komme inn som et tillegg til de eksisterende alternativene i dagens voldtektsbestemmelse. Men med hensyn til hvorfor dette er den beste løsningen, er distriktet enig med det synspunktet Justis- og beredskapsdepartementet har gitt uttrykk for i avsnittet fra et tidligere høringsnotat som er gjengitt på side 186 i NOUen. Distriktet mener at et straffalternativ knyttet opp mot manglende frivillighet eller samtykke i praksis vil innebære et økt fokus på fornærmedes opptreden. Mens straffalternativet som rammer vold og/eller truende atferd fokuserer på gjerningspersonens handlinger, vil bevisemaene i et straffalternativ som rammer manglende frivillighet etter distriktets syn i større grad fokusere på hva fornærmede har gjort i den konkrete situasjonen for å gi uttrykk for avvisning. Distriktet mener at en etterforskning og påfølgende bevisførsel i retten knyttet opp mot det nye foreslåtte alternativet i praksis vil kunne føre til at prosessen oppleves enda mer belastende for den fornærmede.

Distriktet ser samtidig behovet for å tilføye et nytt straffealternativ slik rådet foreslår i utkastets § 294 bokstav b. Rådet har i punkt 27.4.2 i NOUen redegjort for rettspraksis som viser at det har vært tilfeller hvor domstolen har lagt til grunn at tiltalte har utsatt fornærmede for ufrivillig seksuell omgang, men ikke funnet det bevist utover enhver rimelig tvil at noen av de kvalifiserte omstendighetene i dagens voldtektsbestemmelse forelå. Distriktet antar en slik situasjon er sjelden, men eksemplene fra rettspraksis illustrerer at problemstillingen ikke er helt upraktisk. Dagens § 297 om seksuell handling uten samtykke gir etter distriktets syn ikke fornærmede tilstrekkelig strafferettslig vern i en situasjon hvor det beviselig er gjennomført seksuell omgang. Dette tilsier at det i tråd med forslaget i utkastets

§ 294 bokstav b utformes et straffealternativ som tar høyde for denne situasjonen. Når det kommer til den nærmere utformingen av det nye straffealternativet, kan distriktet slutte seg til den foreslåtte ordlyden og rådets begrunnelse for ordvalget.

3. Minstestraffer og angivelser av normalstraffenivået i lovforarbeidene

Øst politidistrikt er skeptisk til forslaget om å fjerne gjeldende minstestraffer for voldtekt til samleie mv., jf. særlig NOUens kapittel 28.5.2. Distriktet er av den oppfatning at dette gir en uheldig signaleffekt overfor allmennheten.

Distriktet mener også at det er en risiko for at dette vil lede til et generelt lavere straffenivå, og da utover de enkelttilfellene det kan argumenteres for at minstestrafen har slått urimelig ut. Lovgivningen bør dessuten etter distriktets syn basere seg på det grunnleggende prinsippet om at domstolene har en plikt til å domfelle i saker hvor retten finner straffeskyld bevist utover enhver rimelig tvil. Distriktet vurderer det som uheldig om lovgiver justerer loven på bakgrunn av en antakelse om at bruken av minstestraffer i verste fall kan lede til uberettigede frifinnelser. Distriktet mener at enkelttilfeller hvor en frifinnende dom oppleves som uberettiget snarere bør håndteres innenfor dagens regler om påtalemyndighetens ankerett. Bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet i en lagmannsrettsdom kan riktignok ikke brukes som ankegrunn til Høyesterett, men det vil i særtilfeller kunne være grunnlag for å anke saksbehandlingen i form av mangelfull begrunnelse, jf. straffeprosessloven § 306 annet ledd.

Øst politidistrikt mener også at angivelsene av normalstraffenivåer i eksisterende lovforarbeider, slik disse er beskrevet nærmere i NOUens punkt 28.6, gir en nyttig veiledning for straffutmålingen. Høyesterett har i tillegg i den relativt nye dommen inntatt i HR-2022-2225-A gitt nærmere retningslinjer for bruken av denne typen uttalelser. Sett i lys av disse klargjøringene er ikke distriktet enig med rådets anbefaling om å gå vekk fra slike anvisninger i forarbeidene. Distriktet mener at domstolen etter gjeldende rett har tilstrekkelig handlingsrom til å kunne fravike utgangspunktet i enkeltsaker hvor normalstraffenivået slår urimelig ut. Etter distriktets oppfatning vil det å gå bort fra slike anvisninger medføre en risiko for at det generelle straffenivået i voldtektssaker senkes. Distriktet mener at en slik endring vil medføre en risiko for generelt lavere straffenivå også for det tilfellet at lovgiver følger rådets anbefaling i siste avsnitt i NOUens punkt 28.6 om å signalisere i forarbeidene at dette ikke vil være en ønskelig utvikling.

4. Seksuell lavalder og lovutkastets § 300 om seksuell omgang med barn under 15 år

Distriktet er bekymret for den signaleffekten det vil kunne ha å senke den seksuelle lavalderen fra 16 til 15 år. Distriktet bemerker at det også kan virke til dels selvmotsigende å på den ene siden senke den seksuelle lavalderen på bakgrunn av at 15-åringer anses tilstrekkelig modne til å utøve sin seksuelle selvbestemmelsesrett, mens man på den andre siden fjerner aldersdifferensieringene i dagens straffelov §§ 299 og 302. Lovutkastets § 300 innebærer at strafferammen for seksuell omgang med barn mellom 14 og 15 år heves fra inntil 6 års fengsel til inntil 10 års fengsel. Endringsforslaget vil etter distriktets syn gi et signal om at lovgiver ønsker å straffe seksuell omgang med barn i alderen mellom 14 og 15 år hardere enn det som er tilfellet i dag, samtidig som det argumenteres for at barnet er modent nok til å utøve sin seksuelle selvbestemmelsesrett fra den dagen barnet fyller 15 år.

5. Dagens straffelov § 296 og strukturen i foreslåtte kapittel 26

Øst politidistrikt er ikke enig med rådets anbefaling på side 162 i NOUen om at någjeldende § 296 om seksuell omgang med innsatte i institusjoner eller lignende bør tas ut av straffeloven kapittel 26. Selv om bestemmelsen til dels verner andre hensyn enn den seksuelle selvbestemmelsesretten, mener distriktet at den også verner fornærmedes behov for å bli beskyttet fra den seksuelle utnyttelsen som ligger i at den fornærmede i disse sakene vil stå under gjerningspersonens myndighet eller oppsikt. Dette aspektet ved sakene innebærer etter distriktets syn at lovbestemmelsen hører hjemme i kapittelet om seksuallovbrudd.

Distriktet mener også at lovgiver med fordel kan beholde oppbygningen i gjeldende kapittel 26. Distriktet opplever forslaget om å strukturere lovbruddene i stigende rekkefølge ut fra strafferammene som mindre oversiktlig enn dagens ordning.

Med hilsen

Lars Reinholdt-Østbye

Politiinspektør

Dokumentet er elektronisk godkjent uten signatur.